

PER SANT JAUME, FANALETES A LLEIDA

Jordi Curcó

Cada 24 de juliol, vigília de la festivitat de l'apòstol Sant Jaume, la ciutat de Lleida reviu la tradicional Romeria dels Fanalets de Sant Jaume, sens dubte una de les festes de caire popular i religiós de més arrelament entre els lleidatans.

La festa té el seu fonament en una antiga llegenda, que ha estat tramesa oralment de generació en generació, de pares a fills, evocadora del naixement del cristianisme a les terres de ponent.

LA LLEGENDA DE L'ESPINA

Segons la narració llegendària, que els lleidatans coneixen des de petits i han fet seva al llarg dels anys i dels segles, l'apòstol Sant Jaume pelegrinava per terres d'Espanya per a donar a conèixer l'Evangelí de Jesucrist.

La popular narració diu que el sant duia per vestit una túnica basta, tota farcida de petxines i un capell, a la ma un bastó que l'ajudava a fer seu el camí, que feia per les calçades que havien traçat els romans pel trànsit de les legions de l'Imperi.

La llegenda continua la seva narració tot descrivint que era ja nit entrada quan l'apòstol arribà a Lleida. Anava cansat i famolenc, hauria volgut acollir-se dins un hostal que ell, de lluny havia vist al vessant del turó que servia de fonament a la ciutat, per això continuava fent via.

De sobte es deturà davant una cruïlla de camins, la calçada tirava dret, riu Segre amunt, per on avui passa el carrer Major dels lleidatans, però era travessada per un altre camí que pujava a la ciutat, ensems que també davallava cap al riu. L'apòstol dubtà una mica, gira l'esguard arreu, bo i cercant a través de les tenebres una ànima compassiva que el volgués orientar. Tot era silenci, tot era fosc....No passava ningú i decidí continuar per la calçada.

Sant Jaume començà a caminar a les palpentes, com si amb les mans volgués substituir els ulls. I, malgrat el compte que parava, va aixafar una bardissa i se li clavà una punxa al peu i ja no pogué caminar mes. S'assegué a terra, enmig de la cruïlla. Oh, quin dolor que sentia!. La punxa havia penetrat endins, molt endins i turmentava el seu cos cansat per la fatiga. L'Apòstol va intentar inútilment arrencar-me l'espina. I, com que patia tant, començà a exhalar gemecs

profunds. Tant i tants en va fer, que la llegenda explica com aquests van arribar a oïdes dels àngels del cel que van baixar llum, amb "fanalets" perquè Sant Jaume pogués treure's la punxa i continuar d'aquesta guisa el seu camí apostòlic. Un altra versió de la narració llegendària diu que els auxiliadors de l'apòstol van ser els mateixos veïns, molt singularment els infants de la ciutat que van sortir amb lluminàries a auxiliar el pelegrí.

EL "PEU DEL ROMEU"

A Lleida mai es va oblidar aquest venturós esdeveniment del pelegrí i en l'indret en el qual segons la tradició s'esdeveniren els fets, a la cruïlla dels actuals carrers Major i Cavallers, els lleidatans hi bastiren una petita capella que fou fundada pel cavaller Berenguer Marquès l'any 1400, segons consta en la làpida commemorativa de la fundació.

La capella fou dedicada però a la Mare de Déu de les Neus. En ella s'hi col·locà, tot president la seva façana, una imatge de Sant Jaume per fer recordança de l'estada de l'apòstol a la ciutat, alhora que el poble va batejar-la amb el popular nom de "Capella del Peu del Romeu", en al·lusió expressa al peu ferit de l'apòstol i ubicant amb claredat l'indret on tingué lloc el miracle dels fanalets.

En aquesta petita capella s'hi venera avui una singular imatge de Sant, que recorda el fet miraculós, obra de l'artista Lleida Jaume Gort (1919/1966) i que es la que presideix tots els anys la Romeria. Alhora l'altar és presidit per una magnífica pintura mural de l'artista lleidatà Miquel Roig i Nadal, que evoca l'escena de Sant Jaume i els fanalets.

En les plantes superiors de la capella, s'hi troben les dependències i estatge social de l'Agrupació Ilerdenca de Pessebristes, entitat cultural i cristiana que té cura de la conservació i la potenciació de les tradicions populars i cristianes de la ciutat com són els pessebres i aquesta dels Fanalets de Sant Jaume. És per aquest motiu que en les dues plantes superiors del "Peu del Romeu" s'hi troben dues exposicions permanents de pessebres artístics i diorames, obra de les desaparegudes mestres pessebristes Paulina Atmetller i Joaquina Barrufet.

LA CAPELLA DE "CAN SERRA"

Molt propera al Peu del Romeu, en el carrer de Carme número 1, hi trobem un altra capella dedicada a Sant Jaume, anomenada de "Can Serra" que s'aixeca en l'indret on en aquell temps apostòlic hi havia una hostatgeria en la que segons es tradició Sant Jaume va hostatjar-se. També és de creença que aquest fou el lloc on l'Apòstol predicà per primer cop l'Evangelí als lleidatans,

Els orígens de "Can serra es remunten" als primers temps del cristianisme, si be solament en tenim notícia documentada de l'any 1447 quan s'anomena a la "...*capellam vulgariter nuncupatam den Serra*".

La tradició del culte a Sant Jaume a Lleida és alhora anterior a la construcció de la Seu Vella. La primitiva catedral, que no era sinó la mesquita consagrada i dedicada a Santa Maria, ja comptava amb un altar dedicat a Sant Jaume.

També a la mateixa Seu Vella hi ha una capella dedicada a l'Apòstol, concretament a la "Translatio" o trasllat del seu cos. Aquesta capella, que es destinà a sagristia, està situada a l'esquerra de l'absis principal i els seus capitells presenten escenes al·lusives al martiri del sant i la posterior singladura i trasllat del seu cos que arribà miraculosament de Jerusalem a les costes gallegues.

Cal assenyalar alhora que des de fa 29 anys, la ciutat té una parròquia dedicada a l'Apòstol en la zona d'eixampla del Camp d'Esports i dos dels seus barris (La Bordeta i Jaume I) celebren la seva Festa Major en honor de Sant Jaume.

LA ROMERIA DELS FANALETES DE SANT JAUME

La més singular evocació del pas de l'Apòstol per Lleida, és sens dubte la tradicional i infantil "Romeria dels Fanalets de Sant Jaume", que reviu i rememora tots els anys el "Miracle dels Fanalets".

Cada 24 de juliol al vespre, en la vigília de la festa de l'Apòstol, els infants de la ciutat amb els seus fanalets de llum i colors, protagonitzen el seguici popular i religiós que acompanya la imatge de Sant Jaume que es venera en la capella del Peu del Romeu, seguint el trajecte que segons la tradició feu el mateix apòstol (de capella a capella), formant un emocionat corrua de llum i fent memòria anyal d'aquell fet venturós.

La Romeria te la seva sortida marcada a les 9 de la nit enfront de l'església de la Mare de Déu del Carme, on un hora abans s'ha celebrat la "Missa dels Fanalets", oficiada com es costum pel bisbe de la diòcesi.

Encapçalen el seguici popular els gegants de la ciutat, que en aquesta ocasió llueixen també artístics fanalets, així com el Ball de Bastons. Tot seguit segueix, estendard de l'Apòstol que situat en la capçalera de la Romeria, assenyala el seu caràcter religiós, essent presidida per la carrossa del Sant, que es solemnement acompanyada per la junta de l'Agrupació Ilerdenca de Pessebristes, autoritats i representacions i una banda de música. Segueixen tot seguit els centenars d'infants portant amb il·lusió i entusiasme els seus fanalets de llum i colors, acompanyats per llurs pares i familiars

La Romeria segueix el seu tradicional itinerari pel carrer Carme, passant per davant de la capella de Can Serra i seguint per Plaça Sant Joan i Paeria, carrer Major, passant per davant del Peu del Romeu fins arribar a la plaça de la Catedral on es rebuda pel bisbe de la diòcesi, que com a cloenda imparteix la benedicció, especialment dirigida als infants i als fanalets.

Tot seguit, a la seu de l'Institut d'Estudis Ilerdencs ubicat en la mateixa plaça té lloc tots els anys el lliurament de premis del Concurs de Fanalets, que convoca l'Agrupació Ilerdenca de Pessebristes, que és l'entitat que vetlla per l'organització de la Romeria, amb el patrocini de l'Ajuntament de la ciutat "La Paeria" i la col·laboració de les institucions, entitats i associacions ciutadanes aplegades en el foment i manteniment d'aquesta festa tan lleidatana, com singular.

Jordi Curcó

SANT JAUME VE DE GALÍCIA, SANT JAUME VE D'ARAGÓ

La festa i Romeria dels Fanalets de Sant Jaume té a Lleida fins i tot una cançó pròpia, que els infants canten en la vigília de la festa del Sant i molt especialment durant la Romeria.

La cançó dels Fanalets de Sant Jaume té una melodia i lletra molt populars, d'autor anònim, que tot bon lleidatà canta i coneix des de molt petit.

Diu així:

Sant Jaume ve de Galícia,
sant Jaume ve d'Aragó
i a Lleida va deixar estesa
la fe de Nostre Senyor.

Sant Jaume de Galícia
s'atura al Peu del Romeu,
àngels baixen llum per treure's
una punxa que te al peu.

Veniu, veniu, fills de Lleida,
veniu tots a la processó;
que el Sant des del cel us crida
per dar-vos sa protecció